

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

V kadencja

Druk nr 1010

S P R A W O Z D A N I E

**KOMISJI GOSPODARKI ORAZ KOMISJI SAMORZĄDU
TERYTORIALNEGO I POLITYKI REGIONALNEJ**

**o rządowym projekcie ustawy o zasadach
prowadzenia polityki rozwoju (druk nr 963)**

Marszałek Sejmu - zgodnie z art. 37 ust. 1 i art. 40 ust. 1 regulaminu Sejmu – po zasięgnięciu opinii Prezydium Sejmu – skierował w dniu 19 września 2006 r. powyższy projekt ustawy do Komisji Gospodarki oraz Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej do pierwszego czytania.

Komisje: Gospodarki oraz Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej - po przeprowadzeniu pierwszego czytania i rozpatrzeniu tego projektu ustawy na posiedzeniu w dniu 4 października 2006 r.

wnoszą:

W y s o k i S e j m uchwalić raczy załączony projekt ustawy.

Warszawa, dnia 4 października 2006 r.

Z-ca Przewodniczącego Komisji
Samorządu Terytorialnego i Polityki
Regionalnej i Sprawozdawca

/-/ Krzysztof Jurgiel

Przewodniczący Komisji
Gospodarki

/-/ Maks Kraczkowski

Projekt

USTAWA

z dnia 2006 r.

o zasadach prowadzenia polityki rozwoju¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

1. Ustawa określa zasady prowadzenia polityki rozwoju, podmioty prowadzące tę politykę oraz tryb współpracy między nimi.
2. Ustawa nie stosuje się do programów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i Europejskiego Funduszu Rybackiego, z wyłączeniem przepisów rozdziałów 1, 2 i 7.

Art. 2.

Przez politykę rozwoju rozumie się zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju oraz spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej, w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej, w szczególności w zakresie:

- 1) ochrony środowiska;
- 2) ochrony zdrowia;
- 3) promocji zatrudnienia, w tym przeciwdziałania bezrobociu, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej bezrobotnych;
- 4) rozwoju kultury, kultury fizycznej, sportu i turystyki;

---

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się: ustawę z dnia 28 września 1991 r. o lasach, ustawę z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, ustawę z dnia 30 maja 1996 r. o gospodarowaniu niektórymi składnikami mienia Skarbu Państwa oraz o Agencji Mienia Wojskowego, ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, ustawę z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, ustawę z dnia 9 listopada 2000 r. o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, ustawę z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne, ustawę z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym, ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych i ustawę z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.

- 5) rozwoju miast i obszarów metropolitarnych;
- 6) rozwoju obszarów wiejskich;
- 7) rozwoju nauki i zwiększenia innowacyjności gospodarki, w tym rozwoju sektorów opartych na wykorzystaniu nowoczesnych technologii;
- 8) rozwoju zasobów ludzkich, w tym podnoszenia poziomu wykształcenia społeczeństwa, kwalifikacji obywateli, jak również zapobiegania wykluczeniu społecznemu oraz łagodzeniu jego negatywnych skutków;
- 9) stymulowania powstawania nowych miejsc pracy;
- 10) tworzenia i modernizacji infrastruktury społecznej i technicznej;
- 11) wspierania i unowocześniania instytucji państwa;
- 12) wspierania rozwoju przedsiębiorczości;
- 13) wspierania wzrostu gospodarczego;
- 14) zwiększania konkurencyjności gospodarki.

Art. 3.

Politykę rozwoju prowadzą:

- 1) w skali kraju – Rada Ministrów;
- 2) w skali regionu – samorząd województwa;
- 3) w skali lokalnej – samorząd powiatowy i gminny.

Art. 4.

1. Politykę rozwoju prowadzi się na podstawie strategii rozwoju.
2. Politykę rozwoju realizuje się, w szczególności, przy pomocy:
  - 1) programów operacyjnych, służących osiągnięciu celów, o których mowa w art. 2, przy wykorzystaniu środków publicznych;
  - 2) strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz planów wykonawczych.
3. Polityka rozwoju może być prowadzona również na podstawie innych instrumentów prawnych i finansowych określonych w odrębnych przepisach.

Art. 5.

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) beneficjent – osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną, realizującą projekty finansowane z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu;
- 2) instytucja zarządzająca – właściwego ministra, ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego lub, w przypadku regionalnego programu operacyjnego, zarząd województwa, odpowiedzialnych za przygotowanie i realizację programu operacyjnego;

- 3) instytucja pośrednicząca – organ administracji publicznej lub inną jednostkę sektora finansów publicznych, której została powierzona, w drodze porozumienia zawartego z instytucją zarządzającą, część zadań związanych z realizacją programu operacyjnego;
- 4) instytucja wdrażająca – podmiot publiczny lub prywatny odpowiedzialny za realizację części lub całości priorytetów programu operacyjnego na podstawie odpowiednio porozumienia lub umowy o dofinansowanie realizacji powierzonych jej zadań;
- 5) kontrakt wojewódzki – porozumienie o dofinansowaniu programu operacyjnego środkami pochodzącymi z budżetu państwa, państwowych funduszy celowych lub ze źródeł zagranicznych, zawierane przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego z zarządem województwa, na warunkach określonych przez Radę Ministrów;
- 6) kwalifikowalność wydatków – spełnienie przez wydatki poniesione w ramach programów operacyjnych kryteriów:
  - a) spójności z postanowieniami przyjętego programu operacyjnego,
  - b) określonych szczegółowo przez instytucję zarządzającą zgodnie z art. 26 ust. 1 pkt 6,
  - c) dodatkowych, przewidzianych dla danego źródła finansowania, w przypadku programów finansowanych ze źródeł zagranicznych;
- 7) partnerzy społeczni i gospodarczy – organizacje pracodawców i organizacje związkowe reprezentatywne w rozumieniu ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego (Dz. U. Nr 100, poz. 1080, z późn. zm.²⁾), samorządy zawodowe, izby gospodarcze, organizacje pozarządowe oraz jednostki naukowe w rozumieniu art. 2 pkt 9 ustawy z dnia 8 października 2004 r. o zasadach finansowania nauki (Dz. U. Nr 238, poz. 2390 i Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 85, poz. 727 i Nr 179, poz. 1484);
- 8) plan wykonawczy – ramowy dokument programowy, tworzony w przypadku, gdy cele rozwoju mogą być osiągnięte przez dwa lub więcej skoordynowane ze sobą programy operacyjne;
- 9) projekt – przedsięwzięcie realizowane w ramach programu operacyjnego na podstawie umowy o dofinansowanie, zawieranej między beneficjentem a instytucją zarządzającą, instytucją pośredniczącą albo instytucją wdrażającą;
- 10) protest – pisemne wystąpienie podmiotu wnioskującego o dofinansowanie projektu w ramach programu operacyjnego o ponowne sprawdzenie zgodności złożonego wniosku z kryteriami, o których mowa w art. 29 ust. 2 pkt 6;
- 11) system realizacji – zasady i procedury obowiązujące instytucje uczestniczące w realizacji strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych, planów wykonawczych, programów operacyjnych obejmujące zarządzanie, sprawozdawczość, kontrolę i ocenę oraz sposób koordynacji działań tych instytucji.

---

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1793 i 1800, z 2002 r. Nr 10, poz. 89 i Nr 240, poz. 2056 oraz z 2004 r. Nr 240, poz. 2407.

Art. 6.

1. Dokumenty opracowywane w trybie określonym niniejszą ustawą podlegają konsultacjom z jednostkami samorządu terytorialnego oraz partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz z Komisją Wspólną Rządu i Samorządu Terytorialnego.
2. Podmiot opracowujący dany dokument ogłasza w dzienniku o zasięgu krajowym oraz na swojej stronie internetowej informację o konsultacjach, o których mowa w ust. 1, a w szczególności zaproszenie do uczestnictwa w procesie konsultacji, miejsca spotkań i konferencji, temat spotkań i konferencji oraz adres strony internetowej, na której zamieszczono projekt dokumentu.
3. Podmioty, o których mowa w ust. 1, mogą, w terminie 21 dni od dnia ogłoszenia, o którym mowa w ust. 2, wyrazić opinię do projektu. Nieprzedstawienie opinii w terminie oznacza rezygnację z prawa jej wyrażenia.
4. W terminie 30 dni od dnia zakończenia konsultacji, o których mowa w ust. 1, podmioty je organizujące przygotowują sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji, zawierające w szczególności ustosunkowanie się do uwag zgłaszanych w trakcie konsultacji wraz z uzasadnieniem oraz podają je do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej.

Art. 7.

1. Właściwy wojewoda powołuje, w drodze zarządzenia, stałą konferencję współpracy w zakresie spraw objętych ustawą, dotyczących gmin, powiatów i województwa, w szczególności w odniesieniu do strategii rozwoju województwa oraz regionalnych i krajowych programów operacyjnych, zwaną dalej „Konferencją”.
2. W skład Konferencji wchodzi:
  - 1) wojewoda – jako przewodniczący;
  - 2) marszałek województwa– jako wiceprzewodniczący;
  - 3) przedstawiciele organizacji biorących udział w Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego po stronie samorządowej;
  - 4) przedstawiciele gmin i powiatów z terenu danego województwa;
  - 5) ze strony rządowej przedstawiciele ministrów, których zakres działania obejmuje sprawy będące przedmiotem obrad Konferencji;
  - 6) przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych.

Art. 8.

1. Konferencja stanowi forum wymiany informacji oraz ustalania wspólnego stanowiska w zakresie spraw, o których mowa w art. 7 ust. 1.
2. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego może zwrócić się do przewodniczącego Konferencji o włączenie do porządku obrad Konferencji wskazanych przez niego tematów.

3. Konferencja obraduje na posiedzeniach plenarnych.
4. Konferencja przyjmuje stanowisko w drodze uchwały, w obecności co najmniej połowy składu Konferencji określonego w zarządzeniu, o którym mowa w art. 7 ust. 1. W przypadku równej liczby głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.
5. Przewodniczący powołuje zespoły robocze, w skład których mogą wchodzić osoby niebędące członkami Konferencji. Stanowiska przyjmowane na posiedzeniu zespołów roboczych są przedkładane pod głosowanie na posiedzeniu plenarnym Konferencji.
6. Uchwały Konferencji są przekazywane do wiadomości ministrowi do spraw rozwoju regionalnego w terminie 21 dni od dnia ich podjęcia.
7. Członkowie Konferencji uczestniczą w jej pracach nieodpłatnie.

Rozdział 2

Strategie rozwoju

Art. 9.

Strategiami rozwoju są:

- 1) strategia rozwoju kraju;
- 2) strategie sektorowe;
- 3) strategie rozwoju województw, o których mowa w art. 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.³⁾);
- 4) strategie rozwoju lokalnego, w tym strategie rozwoju powiatów oraz strategie rozwoju gmin.

Art. 10.

1. Strategia rozwoju kraju jest dokumentem planistycznym określającym podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym.
2. Strategia rozwoju kraju obejmuje okres co najmniej 7 lat.
3. Strategia rozwoju kraju zawiera w szczególności:
  - 1) diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, z uwzględnieniem stanu środowiska, obecnych i przewidywanych uwarunkowań ochrony środowiska oraz zróżnicowań przestrzennych;
  - 2) prognozę trendów rozwojowych w okresie objętym strategią;
  - 3) określenie celów strategicznych polityki rozwoju;

---

³⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1206 oraz z 2006 r. Nr 126, poz. 875.

- 4) określenie kierunków interwencji podmiotów, o których mowa w art. 3, służącej osiągnięciu celów strategicznych polityki rozwoju;
  - 5) określenie kierunków wspierania rozwoju regionów środkami pochodzącymi z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych;
  - 6) wskaźniki realizacji;
  - 7) określenie systemu realizacji oraz ram finansowych.
4. Przy opracowywaniu strategii rozwoju kraju uwzględnia się koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju oraz postanowienia rozdziału 1 w Dziale VI Tytułu I ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902).
  5. Strategia rozwoju kraju uwzględnia kierunki rozwoju zawarte w dokumentach strategicznych oraz politykach Unii Europejskiej.

Art. 11.

1. Projekt strategii rozwoju kraju jest opracowywany i uzgadniany przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, we współpracy z właściwymi ministrami.
2. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przedstawia Radzie Ministrów projekt strategii rozwoju kraju na kolejny okres, co najmniej 12 miesięcy przed upływem okresu objętego poprzednią strategią rozwoju kraju.
3. W czasie trwania procedury opracowywania i uzgadniania strategii rozwoju kraju Sejm i Senat mogą przeprowadzić debatę na temat polityki rozwoju.
4. Strategia rozwoju kraju jest przyjmowana przez Radę Ministrów w drodze uchwały.
5. Prezes Rady Ministrów informuje Sejm i Senat o przyjęciu przez Radę Ministrów strategii rozwoju kraju.
6. Prezes Rady Ministrów przekazuje Sejmowi i Senatowi, do dnia 30 czerwca każdego roku, informację o realizacji strategii rozwoju kraju w roku poprzednim.

Art. 12.

1. Strategia rozwoju kraju podlega okresowej aktualizacji, co najmniej raz na cztery lata. Do aktualizacji strategii rozwoju kraju stosuje się odpowiednio przepisy art. 11.
2. Aktualizując strategię rozwoju kraju, bierze się pod uwagę w szczególności stopień osiągnięcia celów określonych w tej strategii oraz uwarunkowania jej realizacji.
3. Rada Ministrów może zobowiązać ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego do przedstawienia projektu zaktualizowanej strategii rozwoju kraju w każdym terminie.

Art. 13.

1. Strategia sektorowa jest dokumentem planistycznym określającym uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju w określonym zakresie.
2. Strategia sektorowa powinna być zgodna ze strategią rozwoju kraju i obejmuje okres niewykraczający poza okres objęty obowiązującą strategią rozwoju kraju, z zastrzeżeniem ust. 4.
3. Strategia sektorowa zawiera w szczególności:
  - 1) diagnozę sytuacji w odniesieniu do sektora objętego programowaniem strategicznym;
  - 2) prognozę trendów rozwojowych w okresie objętym strategią;
  - 3) określenie celów strategicznych polityki rozwoju w danym zakresie;
  - 4) określenie kierunków interwencji podmiotów, o których mowa w art. 3, oraz, o ile będzie to przewidziane, określenie kierunków wspierania rozwoju regionów środkami pochodzącymi z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych;
  - 5) określenie systemu realizacji oraz ram finansowych;
  - 6) wskaźniki realizacji.
4. Strategia sektorowa może wykraczać poza okres objęty obowiązującą strategią rozwoju kraju oraz zawierać elementy inne niż określone w ust. 3, jeżeli wynika to z umów międzynarodowych.

Art. 14.

1. Projekt strategii sektorowej opracowuje oraz uzgadnia właściwy minister, z własnej inicjatywy lub w wykonaniu zobowiązania nałożonego przez Radę Ministrów, i przedkłada go ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego, w celu zaopiniowania pod względem zgodności z obowiązującą strategią rozwoju kraju.
2. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przedstawia Radzie Ministrów opinię dotyczącą zgodności projektu strategii sektorowej z obowiązującą strategią rozwoju kraju w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu, o którym mowa w ust. 1.
3. W przypadku negatywnej opinii ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, Rada Ministrów podejmuje decyzję w sprawie zgodności projektu strategii sektorowej ze strategią rozwoju kraju.
4. Strategia sektorowa jest przyjmowana przez Radę Ministrów w drodze uchwały.

Rozdział 3

Programy operacyjne

Art. 15.

1. Programy operacyjne ustanawia się w celu realizacji:
  - 1) strategii rozwoju kraju i strategii sektorowych – w formie krajowych programów operacyjnych oraz w formie regionalnych programów operacyjnych współfinansowanych z budżetu państwa i źródeł zagranicznych;
  - 2) strategii rozwoju województwa – w formie regionalnych programów operacyjnych.
2. Strategia rozwoju kraju może być realizowana również na podstawie umów lub porozumień międzynarodowych, a także odrębnych programów, w tym operacyjnych, oraz instrumentów prawnych i finansowych, o których mowa w przepisach Unii Europejskiej.
3. Realizacja strategii rozwoju kraju w zakresie, o którym mowa w ust. 2, odbywa się na zasadach określonych w umowach lub porozumieniach międzynarodowych, a także w odrębnych programach, w tym operacyjnych, oraz instrumentach finansowych, o których mowa w ust. 2, realizowanych na podstawie przepisów Unii Europejskiej tam wskazanych, dotyczących tych programów oraz na podstawie właściwych decyzji Komisji Europejskiej.

Art. 16.

Program operacyjny obejmuje okres niewykraczający poza okres obowiązywania strategii rozwoju kraju lub strategii sektorowej, a w przypadku gdy program operacyjny jest ujęty w planie wykonawczym – okres obowiązywania tego planu.

Art. 17.

1. Program operacyjny określa w szczególności:
  - 1) diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej sektora bądź województwa, którego dotyczy, w tym wstępną ocenę wyników programu sporządzoną przed rozpoczęciem jego realizacji;
  - 2) cel główny i cele szczegółowe mierzone za pomocą wskaźników określonych ilościowo;
  - 3) priorytety;
  - 4) kierunki wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na realizację programu;
  - 5) sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych;
  - 6) plan finansowy, w tym:
    - a) źródła finansowania realizacji programu,
    - b) kwotę środków przeznaczonych na finansowanie realizacji programu i jej podział między poszczególne priorytety,
    - c) informację o wysokości współfinansowania na poziomie programu i priorytetów;

- 7) system realizacji.
2. W przypadku programów operacyjnych współfinansowanych ze środków, o których mowa w art. 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 (Dz. Urz. UE L 210 z 31.07.2006, str. 25-78), uwzględnia się również wymagania określone w art. 37 i 38 tego rozporządzenia.
3. Sposób zapewnienia wieloletniego finansowania programu operacyjnego ze środków pochodzących z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych określają przepisy o finansach publicznych.
4. W przypadku gdy źródłem dofinansowania w ramach programu operacyjnego są środki pochodzące z funduszy celowych, dofinansowanie w tym zakresie odbywa się na podstawie przepisów dotyczących tych funduszy.

Art. 18.

Projekt krajowego programu operacyjnego opracowuje oraz uzgadnia:

- 1) właściwy minister – jeżeli program nie przewiduje finansowania środkami pochodzącymi ze źródeł zagranicznych i nie jest skierowany do określonego terytorium kraju;
- 2) minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego we współpracy z właściwym ministrem lub właściwymi ministrami – jeżeli program przewiduje finansowanie środkami pochodzącymi ze źródeł zagranicznych lub jest skierowany do określonego terytorium kraju.

Art. 19.

1. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przedstawia Radzie Ministrów opinię o zgodności projektu programu operacyjnego, o którym mowa w art. 18 pkt 1, z obowiązującą strategią rozwoju kraju oraz planem wykonawczym, jeżeli program operacyjny jest ujęty w takim planie.
2. W przypadku negatywnej opinii ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, Rada Ministrów podejmuje decyzję w sprawie zgodności projektu programu operacyjnego ze strategią rozwoju kraju i planem wykonawczym.
3. Krajowy program operacyjny przyjmowany jest przez Radę Ministrów w drodze uchwały.
4. Instytucja zarządzająca ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” komunikat o:
  - 1) w przypadku krajowych programów operacyjnych, o których mowa w art. 18 pkt 1:
    - a) podjęciu przez Radę Ministrów uchwały o przyjęciu programu operacyjnego,

- b) adresie strony internetowej, na której instytucja zarządzająca zamieści treść programu operacyjnego, zmian do tego programu oraz treść szczegółowego opisu priorytetów programu operacyjnego,
  - c) terminie, od którego program operacyjny lub jego zmiany będą stosowane,
  - d) zakresie zmian wprowadzonych do programu;
- 2) w przypadku krajowych programów operacyjnych, o których mowa w art. 18 pkt 2:
- a) podjęciu przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej program operacyjny,
  - b) adresie strony internetowej, na której instytucja zarządzająca zamieści treść programu operacyjnego, zmian do tego programu oraz treść szczegółowego opisu priorytetów programu operacyjnego,
  - c) terminie, od którego program operacyjny lub jego zmiany będą stosowane,
  - d) zakresie zmian wprowadzonych do programu.

Art. 20.

1. Projekt regionalnego programu operacyjnego, przewidującego dofinansowanie pochodzące z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych uzyskanych za pośrednictwem rządu, przygotowuje zarząd województwa we współpracy z ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego.
2. Zarząd województwa przyjmuje regionalny program operacyjny w drodze uchwały.
3. Instytucja zarządzająca ogłasza w wojewódzkim dzienniku urzędowym komunikat o:
  - 1) podjęciu przez zarząd województwa uchwały przyjmującej regionalny program operacyjny;
  - 2) adresie strony internetowej, na której instytucja zarządzająca zamieści treść programu operacyjnego, jego zmiany oraz szczegółowy opis priorytetów tego programu;
  - 3) terminie, od którego program operacyjny lub jego zmiany będą stosowane;
  - 4) zakresie zmian wprowadzonych do projektu;
  - 5) podjęciu przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej regionalny program operacyjny.
4. Rada Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, określa, w drodze uchwały, zakres i warunki dofinansowania regionalnego programu operacyjnego środkami pochodzącymi z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych.
5. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego zawiera z zarządem województwa porozumienie o dofinansowaniu regionalnego programu operacyjnego środkami pochodzącymi z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych, zwane

dalej „kontraktem wojewódzkim”, w zakresie i na warunkach określonych przez Radę Ministrów.

6. Kontrakt wojewódzki powinien określać, co najmniej:
  - 1) kwotę dofinansowania regionalnego programu operacyjnego środkami pochodzącymi z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych, w podziale na priorytety;
  - 2) warunki przekazywania środków;
  - 3) sposób wykonywania przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego nadzoru nad prawidłowością wykorzystania przekazanych środków;
  - 4) zakres i tryb sprawozdawczości z realizacji kontraktu;
  - 5) sposób wykonywania przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego kontroli i monitoringu nad realizacją kontraktu wojewódzkiego.
7. Kontrakt wojewódzki określa również kwotę:
  - 1) dofinansowania części zadań realizowanych przez samorząd wojewódzki w ramach krajowego programu operacyjnego;
  - 2) wkładu własnego jednostek samorządu terytorialnego w ramach realizacji regionalnego programu operacyjnego.
8. Zadania ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego określone w kontrakcie wojewódzkim, w szczególności dotyczące nadzoru nad prawidłowością wykorzystania przekazanych środków, mogą zostać przekazane właściwemu miejscowo wojewodzie, na zasadach określonych w odrębnym porozumieniu, którego kopię minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przekazuje zarządowi województwa w terminie 7 dni od dnia zawarcia porozumienia.
9. Zarząd województwa przekazuje sejmikowi województwa, do dnia 30 czerwca każdego roku, informację o realizacji regionalnego programu operacyjnego w roku poprzednim.

Art. 21.

1. W zakresie, w którym finansowanie projektów w ramach programów, o których mowa w art. 15, stanowi pomoc spełniającą przesłanki określone w art. 87 ust. 1 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską albo pomoc de minimis, do tego finansowania mają zastosowanie szczególne warunki i tryb udzielania pomocy.
2. Podmiotami udzielającymi pomocy, o której mowa w ust. 1, są instytucje zarządzające, instytucje pośredniczące albo instytucje wdrażające.
3. Właściwy minister albo minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego – w zakresie regionalnych programów operacyjnych, określi, w drodze rozporządzenia, szczególne przeznaczenie, warunki i tryb udzielania pomocy, o której mowa w ust. 1, mając w szczególności na uwadze konieczność zapewnienia zgodności udzielanej pomocy z warunkami jej dopuszczalności, w przypadku gdy odrębne przepisy nie określają szczegółowych warunków i trybu udzielania tej pomocy.

Rozdział 4

Plany wykonawcze

Art. 22.

1. Skoordynowane tematycznie programy operacyjne mogą być ujęte w planach wykonawczych.
2. Plan wykonawczy obejmuje okres odpowiadający okresowi dostępności środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, przeznaczonych na finansowanie jego realizacji. Plan wykonawczy przewidujący finansowanie wyłącznie środkami krajowymi obejmuje okres do 7 lat.
3. Plan wykonawczy określa w szczególności:
  - 1) krajowe programy operacyjne, które będą realizowane w ramach planu wykonawczego;
  - 2) kierunki wsparcia regionalnych programów operacyjnych środkami pochodzącymi z budżetu państwa lub ze źródeł zagranicznych;
  - 3) źródła finansowania realizacji planu;
  - 4) indykatywną kwotę środków przeznaczonych na finansowanie krajowych i regionalnych programów operacyjnych;
  - 5) indykatywny podział środków, o których mowa w pkt 4, między poszczególne krajowe i regionalne programy operacyjne;
  - 6) system realizacji oraz sposób koordynacji realizacji programów operacyjnych.
4. W przypadku planu wykonawczego, w którym ujęte są programy operacyjne, o których mowa w art. 17 ust. 2, uwzględnia się wymagania określone w art. 27 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

Art. 23.

1. Opracowanie i uzgodnienie projektu planu wykonawczego odbywa się na zasadach określonych w art. 18.
2. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, na wniosek ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, oszacuje, w terminie 1 miesiąca od dnia otrzymania wniosku, kwotę środków budżetu państwa dostępnych na realizację planu wykonawczego w kolejnych latach realizacji planu.
3. Plan wykonawczy jest przyjmowany przez Radę Ministrów w drodze uchwały.
4. Plan wykonawczy, o którym mowa w art. 22 ust. 4, podlega również procedurze konsultacji, o której mowa w art. 28 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Spo-

łecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999.

Art. 24.

1. Plan wykonawczy podlega aktualizacji w przypadku:
  - 1) aktualizacji strategii rozwoju kraju;
  - 2) korekty oszacowania kwoty środków, o którym mowa w art. 23 ust. 2.
2. Rada Ministrów może zobowiązać właściwego ministra do przedstawienia projektu zaktualizowanego planu wykonawczego z przyczyn innych niż określone w ust. 1.
3. Zaktualizowany plan wykonawczy przyjmuje Rada Ministrów w drodze uchwały.

Rozdział 5

Realizacja programów operacyjnych

Art. 25.

1. Za prawidłową realizację programu operacyjnego odpowiada instytucja zarządzająca.
2. Instytucją zarządzającą jest:
  - 1) w przypadku krajowego programu operacyjnego – odpowiednio właściwy minister albo minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, zgodnie z art. 18;
  - 2) w przypadku regionalnego programu operacyjnego – zarząd województwa.

Art. 26.

1. Do zadań instytucji zarządzającej należy w szczególności:
  - 1) wypełnianie obowiązków wynikających z art. 60 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 – w odniesieniu do programu operacyjnego współfinansowanego ze środków, o których mowa w art. 1 tego rozporządzenia;
  - 2) przygotowanie szczegółowego opisu priorytetów programu operacyjnego, z uwzględnieniem wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, o których mowa w art. 35 ust. 3 pkt 1;
  - 3) przygotowanie i przekazanie Komitetowi Monitorującemu do zatwierdzenia propozycji kryteriów wyboru projektów;

- 4) wybór, w oparciu o kryteria, o których mowa w pkt 3, projektów, które będą dofinansowane w ramach programu operacyjnego;
  - 5) zawieranie z beneficjentami umów o dofinansowanie projektu;
  - 6) określenie kryteriów kwalifikowalności wydatków objętych dofinansowaniem w ramach programu operacyjnego;
  - 7) określenie poziomu dofinansowania projektu, jako procentu wydatków objętych dofinansowaniem, przy czym poziom ten może:
    - a) być zróżnicowany w zależności od typu projektu lub właściwości beneficjenta,
    - b) wynieść do 100% wartości projektu;
  - 8) określenie systemu realizacji programu operacyjnego;
  - 9) określenie typów projektów, przy wyborze których niezbędne jest zasięgnięcie opinii ekspertów, o których mowa w art. 31;
  - 10) zarządzanie środkami finansowymi przeznaczonymi na realizację programu operacyjnego, pochodzącymi z budżetu państwa, budżetu województwa lub ze źródeł zagranicznych;
  - 11) dokonywanie płatności ze środków programu operacyjnego na rzecz beneficjentów;
  - 12) monitorowanie postępów w realizacji, ewaluacja programu operacyjnego oraz stopnia osiągnięcia jego celów;
  - 13) opracowywanie, w razie potrzeby, propozycji zmian w programie operacyjnym;
  - 14) prowadzenie kontroli realizacji programu operacyjnego, w tym kontroli realizacji poszczególnych dofinansowanych projektów;
  - 15) odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych beneficjentom;
  - 16) zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego.
2. Instytucja zarządzająca, wykonując zadania, o których mowa w ust. 1, powinna uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach programu oraz zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów.

Art. 27.

1. Instytucja zarządzająca może, w drodze porozumienia, powierzyć instytucji pośredniczącej część zadań związanych z realizacją programu operacyjnego, a w szczególności:
  - 1) przygotowanie i przekazanie instytucji zarządzającej propozycji szczegółowego opisu priorytetów programu operacyjnego w oparciu o wytyczne ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, o których mowa w art. 35 ust. 3 pkt 1;
  - 2) przygotowanie i przekazanie Komitetowi Monitorującemu propozycji kryteriów wyboru projektu;

- 3) dokonywanie, w oparciu o określone kryteria, wyboru projektów, które będą dofinansowane w ramach programu operacyjnego;
  - 4) zawieranie umów z beneficjentami o dofinansowanie projektu;
  - 5) kontrolę realizacji dofinansowanych projektów;
  - 6) dokonywanie płatności ze środków programu operacyjnego na rzecz beneficjentów;
  - 7) odzyskiwanie kwot nienależnie wypłaconych beneficjentom;
  - 8) prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych.
2. Instytucja zarządzająca ponosi odpowiedzialność za prawidłowość realizacji zadań powierzonych instytucji pośredniczącej.
  3. Instytucja zarządzająca zatwierdza procedury dokonywania czynności w ramach powierzonych zadań, opracowane przez instytucję pośredniczącą.
  4. Instytucja zarządzająca lub, za jej zgodą instytucja pośrednicząca lub instytucja wdrażająca może powierzyć realizację czynności technicznych związanych z obsługą swoich zadań innym podmiotom na podstawie odpowiednio porozumienia lub umowy.
  5. Do realizacji czynności technicznych, o których mowa w ust. 4, powierzanych jednostce sektora finansów publicznych lub fundacjom, których jedynym fundatorem jest Skarb Państwa, nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. Nr 19, poz. 177, z późn. zm.⁴⁾). W takim przypadku instytucja zarządzająca lub instytucja pośrednicząca zwraca tym jednostkom sektora finansów publicznych lub fundacjom wydatki konieczne do wykonania tych czynności.

Art. 28.

1. W ramach programu operacyjnego mogą być dofinansowane projekty:
  - 1) indywidualne – określone w programie operacyjnym, zgłaszane przez beneficjentów imiennie wskazanych w programie operacyjnym;
  - 2) systemowe – polegające na dofinansowaniu realizacji przez poszczególne organy administracji publicznej i inne jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych, zadań publicznych określonych w odrębnych przepisach dotyczących tych organów i jednostek;
  - 3) wyłonione w trybie konkursu;
  - 4) o wartości netto powyżej 25 mln euro, niebędące projektami, o których mowa w pkt 1-3; projekty te wymagają zatwierdzenia na wniosek instytucji zarządzającej odpowiednio przez Radę Ministrów albo przez właściwy sejmik województwa.
2. Decyzję o dofinansowaniu projektu, którego beneficjentem jest instytucja zarządzająca lub instytucja pośrednicząca, podejmuje instytucja zarządzająca, z zastrzeżeniem art. 35 ust. 2 pkt 8.

---

⁴⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 116, poz. 1207, Nr 145, poz. 1537 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 163, poz. 1362 i Nr 184, poz. 1539 oraz z 2006 r. Nr 79, poz. 551.

Art. 29.

1. Instytucja zarządzająca, instytucja pośrednicząca lub instytucja wdrażająca, w celu wyłonienia projektów do dofinansowania w trybie, o którym mowa w art. 28 ust. 1 pkt 3, ogłasza konkurs na swojej stronie internetowej.
2. Ogłoszenie, o którym mowa w ust. 1, określa:
  - 1) rodzaj projektów podlegających dofinansowaniu;
  - 2) rodzaj podmiotów, które mogą ubiegać się o dofinansowanie;
  - 3) kwotę środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów;
  - 4) poziom dofinansowania projektów, o którym mowa w art. 26 ust. 1 pkt 7;
  - 5) maksymalną kwotę dofinansowania projektu, o ile kwota taka została ustalona;
  - 6) kryteria wyboru projektów;
  - 7) termin rozstrzygnięcia konkursu;
  - 8) wzór wniosku o dofinansowanie projektu;
  - 9) termin, miejsce i sposób składania wniosków o dofinansowanie projektu;
  - 10) wzór umowy o dofinansowanie projektu.
3. Instytucja zarządzająca, instytucja pośrednicząca lub instytucja wdrażająca w dniu ogłoszenia konkursu zamieszcza w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim lub regionalnym informację o konkursie, zawierającą co najmniej elementy określone w ust. 2 pkt 1-3 oraz wskazanie adresu strony internetowej, na której zamieszczono ogłoszenie o konkursie.
4. Do czasu zawarcia wszystkich umów o dofinansowanie projektu z beneficjentami wyłonionymi w konkursie lub w wyniku rozpatrzenia protestu, instytucja ogłaszająca konkurs:
  - 1) nie może spowodować pogorszenia warunków realizacji projektu oraz nakładać na podmioty ubiegające się o dofinansowanie dodatkowych obowiązków;
  - 2) nie może dokonać zmian w zasadach konkursu w zakresie, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, 5, 6, 8 i 9;
  - 3) może wyłącznie rozszerzyć katalog podmiotów ubiegających się o dofinansowanie.

Art. 30.

1. Instytucja zarządzająca, instytucja pośrednicząca lub instytucja wdrażająca ogłasza na swojej stronie internetowej listę projektów wyłonionych do dofinansowania oraz pisemnie informuje każdego z wnioskodawców o wynikach rozpatrzenia jego wniosku.
2. Wnioskodawca, którego projekt nie został wyłoniony do dofinansowania, w terminie 14 dni od dnia otrzymania informacji, o której mowa w ust. 1, może złożyć pisemny protest.

3. Protest jest rozpatrywany:
  - 1) w przypadku krajowych programów operacyjnych – przez instytucję wdrażającą, instytucję pośredniczącą albo przez instytucję zarządzającą, jeżeli odpowiednio instytucja wdrażająca albo instytucja pośrednicząca nie zostały ustanowione dla danego programu;
  - 2) w przypadku regionalnych programów operacyjnych – przez właściwego miejscowo wojewodę.
4. W przypadku negatywnego rozpatrzenia protestu wnioskodawca, w terminie 7 dni od dnia otrzymania informacji w tym zakresie, może skierować wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy:
  - 1) w przypadku krajowych programów operacyjnych – do instytucji zarządzającej;
  - 2) w przypadku regionalnych programów operacyjnych – do ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego.
5. Protest oraz wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy są rozpatrywane w terminie 1 miesiąca od dnia ich otrzymania.
6. Rozstrzygnięcie wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy kończy procedurę wyboru projektu.

Art. 31.

1. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, w celu zapewnienia rzetelnej i bezstronnej oceny projektów, powołuje i odwołuje ekspertów z poszczególnych dziedzin objętych programem operacyjnym na okres 5 lat, licząc od dnia powołania, a także prowadzi listę tych ekspertów.
2. Instytucja zarządzająca, instytucja pośrednicząca lub instytucja wdrażająca, w procesie wyboru projektów do dofinansowania, może korzystać z opinii ekspertów wpisanych na listę, o której mowa w ust. 1, z uwzględnieniem art. 26 ust. 1 pkt 9.
3. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady powoływania i odwoływania ekspertów, warunki jakie musi spełniać ekspert oraz przesłanki skreślenia z listy ekspertów, a także warunki ich wynagradzania za wydane opinie, mając na względzie dążenie do zapewnienia rzetelnej i bezstronnej oceny projektów.

Art. 32.

1. Instytucja zarządzająca lub instytucja pośrednicząca może zawrzeć z instytucją wdrażającą odpowiednio porozumienie lub umowę o dofinansowanie realizacji powierzonych jej zadań.
2. Porozumienie lub umowa, o których mowa w ust. 1, określają w szczególności:
  - 1) zadania instytucji wdrażającej objęte dofinansowaniem środkami programu operacyjnego;
  - 2) kwotę dofinansowania;

- 3) warunki przekazania środków;
  - 4) sposób wykonywania przez instytucję zarządzającą lub instytucję pośredniczącą nadzoru nad prawidłowością wykorzystania przekazanych środków.
3. Instytucja wdrażająca realizuje zadania dofinansowane w ramach programu operacyjnego w sposób określony w odrębnych przepisach dotyczących jej działalności.

Art. 33.

1. O otrzymanie dofinansowania w ramach programu operacyjnego nie może ubiegać się podmiot spoza sektora finansów publicznych:
  - 1) który w istotny sposób naruszył postanowienia umowy dotyczącej gospodarowania przez ten podmiot środkami publicznymi - przez okres 3 lat od dnia naruszenia;
  - 2) jeżeli osoba działająca w imieniu tego podmiotu została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione w związku z próbą pozyskania środków publicznych lub w związku z gospodarowaniem takimi środkami - przez okres 3 lat od dnia uprawomocnienia się wyroku.
2. Podmioty sektora finansów publicznych ponoszą odpowiedzialność na zasadach określonych w odrębnych przepisach.
3. Przepis ust. 2 nie ma zastosowania do podmiotów sektora finansów publicznych wskazanych w programie operacyjnym jako instytucja wdrażająca lub beneficjent.
4. Podmiot ubiegający się o otrzymanie dofinansowania jest obowiązany załączyć do wniosku o dofinansowanie oświadczenie zawierające informację, że nie zachodzi żadna z przesłanek, o których mowa w ust. 1, pod groźbą odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

Art. 34.

1. Instytucje zarządzające, instytucje pośredniczące oraz instytucje wdrażające przekazują niezwłocznie ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego, za pomocą środków komunikacji elektronicznej lub pisemnie, informację o ujawnieniu okoliczności stanowiących przyczynę wyłączenia z możliwości ubiegania się o dofinansowanie.
2. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego prowadzi wykaz podmiotów wyłączonych z możliwości ubiegania się o dofinansowanie oraz udostępnia te informacje, na wniosek, instytucjom zarządzającym, instytucjom pośredniczącym i instytucjom wdrażającym.
3. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego określi, w drodze rozporządzenia, zakres informacji, o których mowa w ust. 1, tryb ich przekazywania, a także tryb udostępniania wykazu podmiotów wyłączonych z możliwości ubiegania się o dofinansowanie, biorąc pod uwagę konieczność ochrony tych informacji przed niepowołanym dostępem.

Art. 35.

1. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego odpowiada za koordynację w zakresie wykorzystania środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, w tym z budżetu Unii Europejskiej, przeznaczonych na dofinansowanie programów operacyjnych.
2. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego w szczególności:
  - 1) wykonuje, o ile ustawa nie stanowi inaczej, zadania państwa członkowskiego określone w przepisach rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999;
  - 2) opracowuje i przedstawia Radzie Ministrów do zatwierdzenia, po zasięgnięciu opinii właściwego ministra albo zarządu województwa, propozycję podziału środków budżetu państwa i środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej między poszczególne programy operacyjne;
  - 3) zapewnia zgodność programów operacyjnych z przepisami Unii Europejskiej;
  - 4) prowadzi, we współpracy z właściwymi ministrami i zarządami województw, negocjacje z Komisją Europejską mające na celu uzgodnienie treści programów operacyjnych;
  - 5) współpracuje w zakresie przygotowywania regionalnych programów operacyjnych, monitoruje i kontroluje przebieg ich realizacji oraz zwraca się do zarządów województw z wnioskami dotyczącymi usprawnienia sposobu ich realizacji;
  - 6) występuje do Komisji Europejskiej z wnioskiem o dokonanie przesunięć środków między programami lub między priorytetami;
  - 7) certyfikuje Komisji Europejskiej prawidłowość poniesienia wydatków w ramach programów operacyjnych;
  - 8) wyraża zgodę na dofinansowanie projektu w ramach regionalnego programu operacyjnego, którego beneficjentem jest instytucja zarządzająca lub instytucja pośrednicząca;
  - 9) opracowuje i przedstawia Radzie Ministrów do zatwierdzenia projekty planów wykonawczych przewidujących finansowanie środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej;
  - 10) prowadzi negocjacje z Komisją Europejską mające na celu uzgodnienie treści planów, o których mowa w pkt 9;
  - 11) opracowuje i przedstawia Radzie Ministrów do zatwierdzenia raporty o postępach w realizacji planów, o których mowa w pkt 9, kierowane do Komisji Europejskiej.
3. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, w celu zapewnienia zgodności sposobu wdrażania programów operacyjnych z prawem Unii Europejskiej oraz spełniania wymagań określanych przez Komisję Europejską, a także w celu

zapewnienia jednolitości zasad wdrażania programów operacyjnych, może, z uwzględnieniem art. 26, wydać wytyczne dotyczące programów operacyjnych w zakresie:

- 1) szczegółowego opisu priorytetów programu operacyjnego;
  - 2) trybu dokonywania wyboru projektów;
  - 3) kwalifikacji osób uczestniczących w wyborze projektów;
  - 4) trybu dokonywania płatności i rozliczeń;
  - 5) trybu monitorowania postępów realizacji programów operacyjnych;
  - 6) trybu i zakresu sprawozdawczości z realizacji programów operacyjnych;
  - 7) sposobu oceny programów operacyjnych;
  - 8) warunków technicznych gromadzenia i przekazywania danych w formie elektronicznej;
  - 9) kontroli realizacji programów operacyjnych;
  - 10) sposobu postępowania w razie wykrycia nieprawidłowości;
  - 11) innych spraw związanych z przygotowaniem i wdrażaniem programów operacyjnych.
4. Wytyczne dotyczące spraw, o których mowa w ust. 3 pkt 1-4, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przygotowuje po zasięgnięciu opinii instytucji pośredniczących.
  5. W przypadku regionalnych programów operacyjnych wytyczne dotyczące spraw, o których mowa w ust. 3, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego przygotowuje po zasięgnięciu opinii właściwej instytucji zarządzającej.
  6. Wytyczne dotyczące spraw, o których mowa w ust. 3 pkt 4 i 10, minister rozwoju regionalnego przygotowuje we współpracy z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych.
  7. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego ogłasza na swojej stronie internetowej oraz w Biuletynie Informacji Publicznej wytyczne, o których mowa w ust. 3.
  8. W zakresie, o którym mowa w ust. 1, minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego zapewnia kontrolę wykorzystania środków pochodzących ze źródeł zagranicznych, w tym z budżetu Unii Europejskiej.
  9. Zadania ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego wynikające z ust. 2 pkt 7 mogą zostać przekazane wojewodzie, w zakresie i na zasadach określonych w odrębnym porozumieniu.

Art. 36.

1. Realizacja programów operacyjnych podlega monitorowaniu przez Komitet Monitorujący.
2. Właściwy minister pełniący funkcję instytucji zarządzającej programem operacyjnym, a w przypadku regionalnych programów operacyjnych minister właści-

wy do spraw rozwoju regionalnego, powołuje, w drodze zarządzenia, Komitet Monitorujący:

- 1) w przypadku programu operacyjnego dofinansowanego ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej – zgodnie z art. 63 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1260/1999 – określając jego skład, zadania oraz tryb działania, zgodnie z przepisami tego rozporządzenia;
  - 2) w przypadku pozostałych programów operacyjnych – określając jego skład, zadania oraz tryb działania.
3. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego oraz właściwy wojewoda uczestniczą, poprzez swoich przedstawicieli, w pracach Komitetu Monitorującego powołanego dla regionalnego programu operacyjnego, o którym mowa w ust. 2.
4. W pracach Komitetu Monitorującego powołanego dla regionalnego programu operacyjnego, o którym mowa w ust. 2, uczestniczą także przedstawiciele Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Art. 37.

1. Do postępowania w zakresie ubiegania się oraz udzielania dofinansowania na podstawie niniejszej ustawy ze środków pochodzących z budżetu państwa lub ze środków zagranicznych nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.⁵⁾), z wyjątkiem przepisów dotyczących właściwości miejscowej organów, wyłączenia pracowników organu, doręczeń i wezwań, terminów, udostępniania akt, a także skarg i wniosków.
2. Do postępowania w zakresie ubiegania się oraz udzielania dofinansowania na podstawie niniejszej ustawy ze środków pochodzących z budżetu państwa lub ze środków zagranicznych nie stosuje się przepisów dotyczących postępowania sądowno-administracyjnego.

Rozdział 6

Zmiany w przepisach obowiązujących

Art. 38.

W ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435, Nr 157, poz. 1315, Nr 167, poz. 1399 i Nr 175, poz. 1460 i 1462) w art. 54 dodaje się pkt 8 w brzmieniu:

---

⁵⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 49, poz. 509, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 169, poz. 1387, z 2003 r. Nr 130, poz. 1188 i Nr 170, poz. 1660, z 2004 r. Nr 162, poz. 1692 oraz z 2005 r. Nr 64, poz. 565, Nr 78, poz. 682 i Nr 181, poz. 1524.

„8) pełnienie zadań związanych z realizacją programów współfinansowanych ze źródeł zagranicznych.”.

Art. 39.

W ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2001 r. Nr 13, poz. 123, z późn. zm.⁶⁾) w art. 28 ust. 1b i 1c otrzymują brzmienie:

- „1b. Państwowe instytucje kultury mogą otrzymywać dotacje z budżetów jednostek samorządu terytorialnego na zadania ważne z punktu widzenia regionalnej polityki rozwoju w zakresie rozwoju kultury, w tym dotacje na wydatki inwestycyjne.
- 1c. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji, o których mowa w ust. 1b, mając w szczególności na względzie konieczność zapewnienia zgodności udzielanej pomocy z zasadami wydatkowania środków publicznych.”.

Art. 40.

W ustawie z dnia 30 maja 1996 r. o gospodarowaniu niektórymi składnikami mienia Skarbu Państwa oraz o Agencji Mienia Wojskowego (Dz. U. z 2004 r. Nr 163, poz. 1711, Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 132, poz. 1110 i Nr 167, poz. 1398) w art. 7 dodaje się ust. 7 w brzmieniu:

- „7. W zakresie właściwości Ministra Obrony Narodowej Agencja może realizować zadania związane z wdrażaniem programów operacyjnych, o których mowa w ustawie z dnia .... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...).”.

Art. 41.

W ustawie z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590, z późn. zm.⁷⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 11:

- a) uchyla się ust. 1a,
b) dodaje się ust. 1b i 1c w brzmieniu:

„1b. W strategii rozwoju województwa wydziela się okres niewykraczający poza okres objęty aktualnie obowiązującą strategią rozwoju kraju.

1c. Strategia rozwoju województwa zawiera:

- 1) diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa,

⁶⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 41, poz. 364, z 2003 r. Nr 96, poz. 874, Nr 162, poz. 1568 i Nr 213, poz. 2081, z 2004 r. Nr 11, poz. 96 i Nr 261, poz. 2598 oraz z 2005 r. Nr 131, poz. 1091 i Nr 132, poz. 1111.

⁷⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1206 oraz z 2006 r. Nr 126, poz. 875.

- 2) określenie celów strategicznych polityki rozwoju województwa,
  - 3) określenie kierunków działań podejmowanych przez samorząd województwa dla osiągnięcia celów strategicznych polityki rozwoju województwa,
  - 4) listę projektów infrastrukturalnych o szczególnym znaczeniu dla osiągnięcia celów strategicznych rozwoju województwa,
  - 5) prognozę wysokości środków publicznych służących realizacji projektów, o której mowa w pkt 4.”
- c) w ust. 2 dodaje się pkt 9 w brzmieniu:
- „9) wspieranie i prowadzenie działań na rzecz integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.”
- d) ust. 3 i 4 otrzymują brzmienie:
- „3. Strategia rozwoju województwa jest realizowana przez regionalne programy operacyjne, o których mowa w ustawie z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...).
4. Samorząd województwa może występować o dofinansowanie realizacji regionalnego programu operacyjnego środkami budżetu państwa i środkami pochodzącymi z budżetu Unii Europejskiej oraz innymi środkami pochodzącymi ze źródeł zagranicznych, w trybie określonym w odrębnej ustawie.”;
- 2) w art. 12a ust. 1 otrzymuje brzmienie:
- „1. Sejmik województwa określa zasady, tryb i harmonogram opracowania strategii rozwoju województwa, uwzględniając w szczególności:
- 1) zadania organów samorządu województwa przy określaniu strategii rozwoju województwa,
  - 2) tryb i zasady współpracy z podmiotami wymienionymi w art. 12.”;
- 3) w art. 18 pkt 2 otrzymuje brzmienie:
- „2) uchwalanie strategii rozwoju województwa.”;
- 4) użyte w art. 41 w ust. 2 w pkt 4 wyrazy „programów wojewódzkich” zastępuje się wyrazami „regionalnych programów operacyjnych”;
- 5) użyte w art. 50 w ust. 1 wyrazy „wojewódzkich programów” zastępuje się wyrazami „regionalnych programów operacyjnych”.

Art. 42.

W ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. Nr 137, poz. 887, z późn. zm.⁸⁾) w art. 4 w pkt 2 lit. za otrzymuje brzmienie:

---

⁸⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1118 i 1126, z 1999 r. Nr 26, poz. 228, Nr 60, poz. 636, Nr 72, poz. 802, Nr 78, poz. 875 i Nr 110, poz. 1256, z 2000 r. Nr 9, poz. 118, Nr 95, poz. 1041, Nr 104, poz. 1104 i Nr 119, poz. 1249, z 2001 r. Nr 8, poz. 64, Nr 27, poz. 298, Nr 39, poz. 459, Nr 72, poz. 748, Nr 100, poz. 1080, Nr 110, poz. 1189, Nr 111, poz. 1194, Nr 130, poz. 1452 i Nr 154, poz. 1792, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 41, poz. 365, Nr 74, poz. 676, Nr 155, poz. 1287, Nr 169, poz. 1387, Nr 199, poz. 1673, Nr 200, poz. 1679 i

„za) inne niż powiatowe urzędy pracy podmioty kierujące – w stosunku do osób pobierających stypendium w okresie stażu lub przygotowania zawodowego – którymi są:

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne – z wyjątkiem wojewódzkich i powiatowych urzędów pracy,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- agencje zatrudnienia,
- instytucje szkoleniowe,
- instytucje dialogu społecznego,
- instytucje partnerstwa lokalnego,
- organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu,
- jednostki naukowe,
- organizacje pracodawców,
- związki zawodowe,
- ośrodki doradztwa rolniczego,
- ośrodki poradnictwa zawodowego i psychologicznego
- korzystające z budżetu państwa, państwowych funduszy celowych lub ze źródeł zagranicznych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu albo decyzji, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206, z 2005 r. Nr 90, poz. 759 i Nr 267, poz. 2251 oraz z 2006 r. Nr 149, poz. 1074) albo ustawy z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...),”.

Art. 43.

W ustawie z dnia 9 listopada 2000 r. o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (Dz. U. Nr 109, poz. 1158, z późn. zm.⁹⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 4 w ust. 1a wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Agencja uczestniczy w realizacji programów operacyjnych, których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206, z 2005 r. Nr 90, poz. 759 i Nr 267, poz. 2251 oraz z

---

Nr 241, poz. 2074, z 2003 r. Nr 56, poz. 498, Nr 65, poz. 595, Nr 135, poz. 1268, Nr 149, poz. 1450, Nr 166, poz. 1609, Nr 170, poz. 1651, Nr 190, poz. 1864, Nr 210, poz. 2037, Nr 223, poz. 2217 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 19, poz. 177, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 121, poz. 1264, Nr 146, poz. 1546, Nr 173, poz. 1808, Nr 187, poz. 1925 i Nr 210, poz. 2135, z 2005 r. Nr 64, poz. 565, Nr 86, poz. 732, Nr 132, poz. 1110, Nr 143, poz. 1199, Nr 143, poz. 1202, Nr 150, poz. 1248, Nr 163, poz. 1362, Nr 164, poz. 1366, Nr 169, poz. 1412, Nr 183, poz. 1538, Nr 184, poz. 1539 i Nr 249, poz. 2104 oraz z 2006 r. Nr 104, poz. 708.

⁹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 66, poz. 596 i Nr 216, poz. 1824, z 2004 r. Nr 145, poz. 1537, Nr 281, poz. 2785 z 2005 r. Nr 132, poz. 1110, Nr 179, poz. 1484 i Nr 249, poz. 2104 oraz z 2006 r. Nr 149, poz. 1074.

2006 r. Nr 149, poz. 1074) oraz w ustawie z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...):”;

2) w art. 6b ust. 10 otrzymuje brzmienie:

„10. Właściwy minister pełniący funkcję instytucji zarządzającej programem operacyjnym, o którym mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju oraz w ustawie z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki określa, w drodze rozporządzenia, szczegółowe przeznaczenie, warunki i tryb udzielania przez Agencję pomocy finansowej w ramach tego programu, uwzględniając konieczność realizacji celów w nim określonych, efektywnego i skutecznego wykorzystania tej pomocy oraz zapewnienia przejrzystości jej udzielania.”.

Art. 44.

W ustawie z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 i Nr 267, poz. 2255) w art. 72 ust. 2 otrzymuje brzmienie:

„2. Urządzenia melioracji wodnych podstawowych mogą być wykonywane na koszt innych osób prawnych lub osób fizycznych, a także współfinansowane z publicznych środków wspólnotowych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206, z 2005 r. Nr 90, poz. 759 i Nr 267, poz. 2251 oraz z 2006 r. Nr 149, poz. 1074) oraz na zasadach określonych w ustawie z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...).”.

Art. 45.

W ustawie z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz. U. Nr 86, poz. 789, z późn. zm.¹⁰⁾) tytuł rozdziału 2a otrzymuje brzmienie:

„Budowa i przebudowa linii kolejowych określonych w Narodowym Planie Rozwoju oraz w programach operacyjnych realizowanych na podstawie przepisów o zasadach prowadzenia polityki rozwoju ”.

Art. 46.

W ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. Nr 210, poz. 2135, z późn. zm.¹¹⁾) w art. 75 ust. 9a otrzymuje brzmienie:

„9a. Osoby, o których mowa w art. 66 ust. 1 pkt 24a, zgłasza do ubezpieczenia zdrowotnego podmiot kierujący (beneficjent) na staż lub przygotowanie zawodowe w miejscu pracy, którym jest:

¹⁰⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2003 r. Nr 170, poz. 1652 i Nr 203, poz. 1966, z 2004 r. Nr 92, poz. 883, Nr 96, poz. 959, Nr 97, poz. 962 i Nr 173, poz. 1808, z 2005 r. Nr 157, poz. 1314, Nr 163, poz. 1362 i Nr 169, poz. 1420 oraz z 2006 r. Nr 12, poz. 63.

¹¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2005 r. Nr 94, poz. 788, Nr 132, poz. 1110, Nr 138, poz. 1154, Nr 157, poz. 1314, Nr 164, poz. 1366, Nr 169, poz. 1411 i Nr 179, poz. 1485 oraz z 2006 r. Nr 75, poz. 519 i Nr 104, poz. 708 i 711.

- 1) jednostka samorządu terytorialnego i jej jednostka organizacyjna – z wyjątkiem wojewódzkiego i powiatowego urzędu pracy,
- 2) Ochotniczy Hufiec Pracy,
- 3) agencja zatrudnienia,
- 4) instytucja szkoleniowa,
- 5) instytucja dialogu społecznego,
- 6) instytucja partnerstwa lokalnego,
- 7) organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwoju zasobów ludzkich i przeciwdziałania bezrobociu,
- 8) jednostka naukowa,
- 9) organizacja pracodawców,
- 10) związek zawodowy,
- 11) ośrodek doradztwa rolniczego,
- 12) ośrodek poradnictwa zawodowego i psychologicznego

– korzystający z budżetu państwa, państwowych funduszy celowych lub ze źródeł zagranicznych na podstawie umowy o dofinansowanie projektu albo decyzji, o których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206, z 2005 r. Nr 90, poz. 759 i Nr 267, poz. 2251 oraz z 2006 r. Nr 149, poz. 1074) albo na podstawie ustawy z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...).”.

Art. 47.

W ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 oraz z 2006 r. Nr 46, poz. 328 i Nr 104, poz. 708 i 711) w art. 94 w ust. 1 pkt 10 otrzymuje brzmienie:

„10) dofinansowanie lub finansowanie kosztów realizacji inwestycji, w tym realizowanych z udziałem z budżetu państwa, państwowych funduszy celowych lub ze źródeł zagranicznych w ramach kontraktów wojewódzkich, o których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o Narodowym Planie Rozwoju (Dz. U. Nr 116, poz. 1206, z 2005 r. Nr 90, poz. 759 i Nr 267, poz. 2251 oraz z 2006 r. Nr 149, poz. 1074) oraz w ustawie z dnia ... o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. Nr ..., poz. ...);”.

Rozdział 7

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 48.

1. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia na lata 2007-2013, przyjęte przez Radę Ministrów w dniu ..., z dniem wejścia w życie ustawy stają się planem wykonawczym w rozumieniu art. 5 pkt 8.

2. Trybu i terminów uzgodnień, o których mowa w art. 11, nie stosuje się do Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015, przyjętej przez Radę Ministrów w dniu ....
3. Programy operacyjne obejmujące okres programowania na lata 2007-2013, przyjęte przed dniem wejścia w życie ustawy, stają się programami operacyjnymi w rozumieniu niniejszej ustawy.
4. Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego, w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, przedstawi Radzie Ministrów informację o niezbędnym zakresie zmian w dokumentach, o których mowa w ust. 1-3.

Art. 49.

1. Właściwi ministrowie, w terminie 1 miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy, przedstawią ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego aktualne strategie sektorowe, przyjęte przez Radę Ministrów przed dniem przyjęcia strategii rozwoju kraju, o której mowa w art. 48 ust. 2.
2. Właściwi ministrowie w terminie 3 miesięcy od dnia upływu terminu określonego w ust. 1, doprowadzą strategie sektorowe, o których mowa w ust. 1, do zgodności ze strategią rozwoju kraju, o której mowa w art. 48 ust. 2.

Art. 50.

Z dniem wejścia w życie ustawy programy wojewódzkie, o których mowa w art. 12 ust. 3 ustawy wymienionej w art. 41, stają się regionalnymi programami operacyjnymi w rozumieniu niniejszej ustawy.

Art. 51.

1. Traci moc ustawa z dnia 20 marca 2002 r. o finansowym wspieraniu inwestycji (Dz. U. Nr 41, poz. 363, z późn. zm.¹²⁾).
2. Do spraw wszczętych i niezakończonych na podstawie ustawy, o której mowa w ust. 1, w tym do umów i postępowań sądowych, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 52.

Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem art. 42-46, które wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2007 r.

---

¹²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 141, poz. 1177, z 2003 r. Nr 159, poz. 1537, z 2004 r. Nr 123, poz. 291, Nr 173, poz. 1808, Nr 273, poz. 2701, z 2005 r. Nr 179, poz. 1484 i Nr 249, poz. 2104 oraz z 2006 r. Nr 66, poz. 472.